

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) มาตรา 6 มาตรา 23 และมาตรา 24(4) กล่าวถึง การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 ก, หน้า 5,13,14) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 – 2559) ตามแนวนโยบายเพื่อดำเนินการ ข้อ 3 เป้าหมายที่ 1 มีการบูรณาการด้านการศึกษาเพื่อเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 ข, หน้า 16)

คุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาอันได้แก่ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นสิ่งที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงวางไว้เป็นหลักแห่งการศึกษา และหลักการฝึกอบรม ผู้ปฏิบัติ ตามหลักไตรสิกขาสามารถก้าวล่วงสังสารวัฏถึงซึ่งพระนิพพานแดนเกษมอันเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา หรือเบื้องต่ำเป็นผู้ทรงคุณธรรมอันวิเศษดำเนินชีวิตในสังคมด้วยความสุขสงบที่เรียกว่า อุบาสก อุบาสิกา

ในสภาพจริงนักเรียนส่วนหนึ่งขาดคุณธรรมจริยธรรมอันพึงประสงค์ ซึ่งตรงกับรายงานการประเมินการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550, หน้า 2) โดยศักดิ์ชัย นิรัญทวี และคณะ กล่าวว่า ชาวที่ปรากฏตามสื่อมวลชนจำนวนไม่น้อยสะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนอย่างน่าตกใจ เช่น ชาวที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การใช้ความรุนแรงทะเลาะวิวาทถึงขั้นเสียชีวิต การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยไร้แก่นสาร จนอาจนำไปสู่การประกอบคดีอาชญากรรม และข้อมูลของโครงการเฝ้าระวังสถานการณ์เด็กไทยของสถาบันรามจิตติ พบว่า ปัจจุบันยังอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงหลายด้าน เนื่องจากเด็กไทยต้องเผชิญอยู่กับความอ่อนแอของครอบครัว การเที่ยวกลางคืน ดื่มสุรา สูบบุหรี่ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ถูกทำร้ายทางเพศ และถูกล่อลวงไปในทางผิด จากสภาพปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความดกดำของคุณธรรมจริยธรรมในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และเยาวชนทั่วไปในสังคมไทย

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีจิตใจงดงาม มีสมาธิ สุขภาพ

กายและสุขภาพจิตมีความสมดุล อันเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติโดยส่วนตน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้วนักเรียนจะมีจิตใจงดงาม มีสุนทรียภาพ รักความสวยงาม ความเป็นระเบียบ รับรู้อย่างพินิจพิเคราะห์ เห็นคุณค่า ความสำคัญของศิลปะธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้ และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2546, หน้า 2-3)

รายวิชาศิลปะเป็นวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรมคันทหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหา ศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการรับรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิริยาตอบสนองต่องานศิลปะช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจในทัศนด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้ เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้นักเรียนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล (กรมวิชาการ, 2546, หน้า 2)

ในสภาพจริงนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั่วประเทศมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนศิลปะต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จากค่าสถิติพื้นฐานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.6) ปีการศึกษา 2550 รายวิชาศิลปะมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 41.61 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป., ย่อหน้า 1) นอกจากนี้ นักเรียนมีปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาศิลปะต่ำแล้วนักเรียนยังขาดคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550, หน้า 2) และมีเจตคติอันไม่พึงประสงค์ต่อการเรียนศิลปะ ซึ่งสาเหตุที่สำคัญคือการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาไม่ได้มีการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในการเรียนการสอนอย่างแท้จริงโดยเฉพาะหลักของไตรสิกขา ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นแล้วเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดวิกฤตปัญหาสังคมอยู่ในขณะนี้สืบเนื่อง

มาจากหลายสาเหตุที่มีองค์ประกอบสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ไม่สามารถแยกส่วนในการแก้ปัญหาได้ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2532 ก, หน้า 11) กล่าวว่า “ปัญหาสังคมหมดทั้งประเทศและทั้งโลกนั้นเป็นปัญหาการศึกษาทั้งสิ้น” หากระบบการศึกษาถูกต้องทรงพลังอันเข้มแข็งพอ ก็อาจสร้างเกราะคุ้มจิตใจของเยาวชนมิให้ประพฤติดิตถรรลงครองธรรม และมีจิตมุ่งประพฤติปฏิบัติแต่กุศลกรรม ความจริงเยาวชนผ่านเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่องรุ่นแล้วรุ่นเล่า หากผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาได้รับรู้ความบกพร่องในระบบการจัดการศึกษา และระบบการเรียนการสอน แล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเติมเต็มสิ่งเหล่านั้นในทันที ย่อมจะเป็นการช่วยพัฒนาเยาวชนรุ่นต่อไปให้เป็นบุคคลคนผู้ก่อปรด้วยความรู้และคุณธรรมอันประเสริฐเยี่ยมคุณภาพทรงคุณค่าต่อสังคมและชาติสืบไป

ผู้วิจัยตระหนักถึงภาระหน้าที่อันหนักอึ้งนี้และมีความเห็นสอดคล้องกับพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2533 ก, หน้า 4, 6) ซึ่งกล่าวว่า “จริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมที่จะดำรงอยู่อย่างมีสันติสุข และจริยศึกษาก็น่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมที่จะดำรงอยู่อย่างมีจริยธรรม” และ “การนำพระพุทธศาสนาไปใช้ในการสอนจริยศึกษาเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกลมกลืนกับรากฐานทางวัฒนธรรมและพื้นเพทางจิตใจของคนไทย เป็นจริยธรรมที่กลมกลืนบนพื้นฐานที่ต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์” ท่านได้นำเสนอ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นระบบการศึกษาที่พระพุทธเจ้าใช้ฝึกบุคคลที่ควรฝึกอย่างไม่มีผู้ใดเสมอ ให้บรรลุผลผลิตอันจากอสาสะกิเลสเป็นที่สุดหรือดำรงตนในฐานะพระพุทธบริษัทเป็นเบื้องต้น ดังประจักษ์พยานความสำเร็จบริบูรณ์ยิ่งในระบบการศึกษานี้ คือ สามารถธำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาที่ดำรงมั่นจวบจนเวลาล่วงมา 2551 ปี มิมีองค์กรใดที่สามารถหยั่งรากสืบต่อมาได้ด้วยแรงศรัทธาโดยปราศจากการข่มขู่บังคับใดๆ ให้นับถือ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยเชื่อว่า หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นระบบการศึกษาที่สามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน หรือเยาวชนในชาติได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของนักปราชญ์และบุคลากรด้านการศึกษาของไทย เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านปัญญานันทภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ดร.วี ภาวิไล ศาสตราจารย์สาโรจน์ บัวศรี และศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ ที่นำพุทธธรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และแก้ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2533 ก, หน้า 69-70) กล่าวว่า มีอุดมคติว่า ครูทุกคนเป็นครูจริยศึกษา และต้องสอนจริยธรรมกลมกลืนเข้าในทุกวิชาที่ครูแต่ละคนสอน ท่านยังให้แนวคิดอีกว่า ต้องสร้างเสริมเร่งรัดคุณภาพของครูจริยศึกษาให้เป็นผู้ดำเนินการสอนแบบให้รู้จักคิดหรือคิดเป็น รู้จักสอนพระพุทธศาสนาตามหลักการของการเป็นกัลยาณมิตร ผู้ชักนำนักเรียนให้เกิดโยนิโสมนสิการด้วยการสอนจริยธรรมแบบนำเสนอข้อมูลสู่การคิดพิจารณา และการที่จะนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง สามารถในการสอนแบบบูรณาการเป็นตัวอย่างแก่ครูที่

สอน วิชาอื่นๆ เพื่อให้เป็นผู้นำทางที่บุกเบิกเข้าไปในการสอนจริยศึกษาแบบบูรณาการ ท่านยังให้ทัศนะขั้นสูงต่อไปอีกว่า “กระบวนการเรียนการสอนเน้นวิธีบูรณาการ แต่แทนที่จะบูรณาการพระพุทธศาสนา หรือจริยธรรมเข้าในวิชาต่างๆ กลับเอาวิชาอื่นๆ ทุกวิชามารบูรณาการเข้า โดยมีวิชาพระพุทธศาสนาหรือจริยศึกษาเป็นสนาม และเอาธรรมเป็นแกนของการบูรณาการ”

ริงสรรค์ นกสกุล (2543, หน้า 41) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการสอนแบบบูรณาการตามแนวคิดของลอร์ดดิซาเบล (Lardizabal สรุปได้ว่า การสอนแบบบูรณาการสามารถพัฒนาจริยธรรมวินัยค่านิยมอภิปรัชญา ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยพัฒนาการแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การละคร นักเรียนมีอิสระในการเลือกสิ่งที่เขาต้องการ ได้ร่วมกิจกรรมและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มสังคม (พระเทพเวที ประยุทธ์ ปยุตโต, 2533 ก, หน้า 30-34) กล่าวถึงการสอนจริยธรรมสรุปได้ดังนี้ การสอนจริยธรรมไม่สามารถนำมาสอนเป็นแต่ละอย่างจำเพาะเรื่องกระจัดกระจายได้ ต้องสอนจริยธรรมให้สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ คือบูรณาการเข้าในระบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งนักเรียนจะเข้าใจชัดเจนซาบซึ้งและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

จากการศึกษางานวิจัยของสำราญ วรเทศะคงคา (2534) สมใจ เกียรติพินิจกุล (2535) เอมอร ภฤชณะรังสรรค์ (2537) และสุรพงษ์ ชูเดช (2542) ซึ่งได้ทำการศึกษาผลการฝึกอบรม และการพัฒนาจิตตามหลักไตรสิกขา ทั้งในส่วนของนักเรียนและนักศึกษา พบว่า ผล การฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาทำให้นักเรียน นักศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมสูงขึ้นกว่าก่อนอบรม และสูงกว่านักเรียน นักศึกษาที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรม

จากปัญหาและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวคิดของปราชญ์ด้านการศึกษาที่ใช้พุทธธรรมตามหลักไตรสิกขาเข้ามาแก้ปัญหาของนักเรียนในชาติ แต่ผู้วิจัยยังมีข้อสงสัยหรือคำถามวิจัยว่า เมื่อนำหลักไตรสิกขามารบูรณาการในรายวิชา ศ 43101 ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณธรรมด้านไตรสิกขา และเจตคติต่อการเรียนศิลปะของนักเรียนจะสูงกว่าการสอนปกติหรือไม่ หากผลจากการศึกษาครั้งนี้พบว่าสูงกว่าจริง ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียนที่จะได้เครื่องมือสำคัญคือ ศิลปสมาธิ ปัญญา ติดตัวไปใช้ในการดำเนินชีวิต และยังเป็นแนวทางในการบูรณาการไตรสิกขาในรายวิชาอื่นๆ ต่อไปด้วย

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง องค์ประกอบศิลป์ ในรายวิชา ศ 43101 ศิลปะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนแบบบูรณาการไตรสิกขาระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง องค์ประกอบศิลป์ ในรายวิชา ศ 43101 ศิลปะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างที่เรียนแบบบูรณาการไตรสิกขา กับ แบบปกติ

3. เพื่อเปรียบเทียบคุณธรรมด้านไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างที่เรียนแบบบูรณาการไตรสิกขา กับแบบปกติ

4. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนศิลปะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างที่เรียนแบบบูรณาการไตรสิกขา กับแบบปกติ

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยจะทำให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อการเรียนศิลปะสูงขึ้นสามารถ นำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

2. ได้แนวทางการพัฒนาคุณธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์ ในรายวิชา ศ 43101 ศิลปะ

3. ผู้สนใจสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไตรสิกขา ในรายวิชาและนักเรียนระดับอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 7 ห้อง 247 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนสามชุกรัตนโกศาราม โดยใช้เป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง และ กลุ่มควบคุม 1 ห้อง ห้องละ 35 คน รวม 70 คน มีวิธีการสุ่มตัวอย่างดังนี้

1.2.1 ทำการสุ่มห้องเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับสลากจากนักเรียนทั้ง 7 ห้อง ได้ 2 ห้องเป็นกลุ่มตัวอย่าง

1.2.2 จากนั้นสุ่มวิธีสอนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับสลากกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมให้กับห้องเรียน โดยกลุ่มทดลองได้ห้อง 6/1 จำนวน 35 คน กลุ่มควบคุม ได้ห้อง 6/2 จำนวน 35 คน

2. ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียน เรื่องชาดกและ พุทธประวัติสอนเนื้อหาด้านองค์ประกอบศิลป์ และใช้แนวเรื่องจากชาดกและพุทธประวัติ สอดแทรกเนื้อหาด้านไตรสิกขา

2.1 เนื้อหาด้านองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ เอกภาพ (unity) ดุลยภาพ (balance) จุดเด่น และการเน้น (emphasis) ทิศนาคดู ได้แก่ เส้น (line) น้ำหนัก (tone) บริเวณว่าง (space) สี (color) พื้นผิว (texture)

2.2 เนื้อหาด้านไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 วิธี

3.1.1 การเรียนแบบบูรณาการไตรสิกขา

3.1.2 การเรียนแบบปกติ

3.2 ตัวแปรตาม คือ

3.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.2.2 คุณธรรมด้านไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

3.2.3 เจตคติต่อการเรียนศิลปะ

4. ระยะเวลาทดลอง การทดลองใช้เวลา 12 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 โดยเริ่มตั้งแต่ทดสอบก่อนเรียน ทดลองสอน จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ และ ทดสอบหลังเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ในลักษณะที่เป็นองค์รวม สามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไตรสิกขา หมายถึง การหลอมรวมกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหา กิจกรรม ระหว่างศิลปะกับไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยจัดทำเป็น หน่วยการเรียนรู้บูรณาการแบบสอดแทรก และแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งเนื้อหาทฤษฎีทักษะ ปฏิบัติและเจตคติในรายวิชา ศ 43101 ศิลปะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไตรสิกขาแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำ (initiation the unit) เป็นขั้นที่ครูสร้างความสนใจ ให้นักเรียนตระหนักถึง ปัญหาที่นักเรียนประสบอยู่

2. **ขั้นปฏิบัติการ (point of experience)** เป็นขั้นที่นักเรียนวางแผน พิจารณาตั้งจุดมุ่งหมาย ในการแก้ปัญหา และตกลงใจเลือกดำเนินการหรือเก็บรวบรวมข้อมูล ครูช่วยให้คำแนะนำการทำกิจกรรม

3. **ขั้นกิจกรรมสรุป (culmination activities)** ในขั้นนี้ครูเน้นที่การบูรณาการ ของหน่วย นักเรียนสรุปกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา

4. **ขั้นการประเมินผล (evaluation)** เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ในทุกระยะของการเรียนการสอน ไม่ได้หมายถึงการวัดผลขั้นสุดท้ายเท่านั้น ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบและเป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมของตนและกลุ่มได้

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิชา ศ 43101 ศิลปะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการอธิบาย การทำงาน กลุ่มของนักเรียนเป็นหลัก ซึ่งการเรียนแบบปกติแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นนำ** คือ การเตรียมความพร้อมก่อนการเรียน เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนให้นักเรียนมีความพร้อมโดยการสร้างความสนใจ

2. **ขั้นสอน** คือ การที่ครูสอนเนื้อหาโดยให้นักเรียนเข้ากลุ่มปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน

3. **ขั้นสรุป** คือ การที่นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน

คุณธรรมด้านไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) หมายถึงกระบวนการทางพฤติกรรมที่ดีงาม ซึ่งแสดงออกทางกาย วาจา ใจในเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา

1. **ศีล** หมายถึง การดำเนินชีวิตเป็นอยู่ที่ปราศจากการเบียดเบียนไม่ก่อความเดือดร้อนต่อตนเองผู้อื่น ประกอบด้วย

1.1 สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่ เว้นการพูดเท็จ เว้นการพูดส่อเสียด เว้นการพูดคำหยาบ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ

1.2 สัมมากรรม มั่นคง การกระทำชอบ ได้แก่ เว้นการทำลายชีวิต เว้นการเอาของที่เขาไม่ได้ให้ เว้นความประพฤติผิดในกาม

1.3 สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษา ทำงานไม่คั่งค้างอาภูล

2. **สมาธิ** หมายถึง สภาพจิตที่หนักแน่นมั่นคง มีความสุขสงบแน่นอน ประกอบด้วย

2.1 สัมมาวายามะ เพียรชอบ ได้แก่ เพียรป้องกัน หรือเพียรระวัง (อกุศลที่ยังไม่เกิด) เพียรละ หรือเพียรกำจัด (อกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว) เพียรเจริญ หรือเพียรสร้าง (กุศลที่ยังไม่เกิด) เพียรอนุรักษ์ หรือเพียรรักษาและส่งเสริม (กุศลที่เกิดขึ้นแล้ว)

2.2 สัมมาสติ ระลึกชอบ ได้แก่ ใช้สติควบคุมตนเองทั้งกาย วาจา ใจ มีสติในการแก้ปัญหาได้ถูกต้อง มีการใคร่ครวญอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจปฏิบัติ

2.3 สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่ การควบคุมจิตใจตนเอง ให้มีความตั้งมั่น แน่วแน่ในสิ่งที่กระทำ ด้วยจิตที่เป็นกุศล

3. ปัญญา หมายถึง ความรู้เข้าใจเหตุผล เข้าใจความจริงของชีวิต ประกอบด้วย

3.1 สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ได้แก่ ความเห็นถูกต้องตามคลองธรรม สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดควรเชื่อสิ่งใดไม่ควรเชื่อ สิ่งใดเป็นคุณสิ่งใดเป็นโทษ แล้วปฏิบัติในสิ่งนั้นได้ถูกต้อง

3.2 สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ได้แก่ ความนึกคิดไม่โลภไม่หมกมุ่นพัวพันติดข้องในสิ่งสนองความอยากต่างๆ ความนึกคิดไม่มีความเคียดแค้นชิงชัง มองในแง่ร้ายต่างๆ ความนึกคิดไม่มีความเบียดเบียนคิดทำร้ายหรือทำลาย

คุณธรรมด้านไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) วัดได้จากแบบทดสอบเชิงสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความสามารถทางการเรียน เรื่ององค์ประกอบศิลป์ในหลักไตรสิกขารายวิชา ศ 43101 ศิลปะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

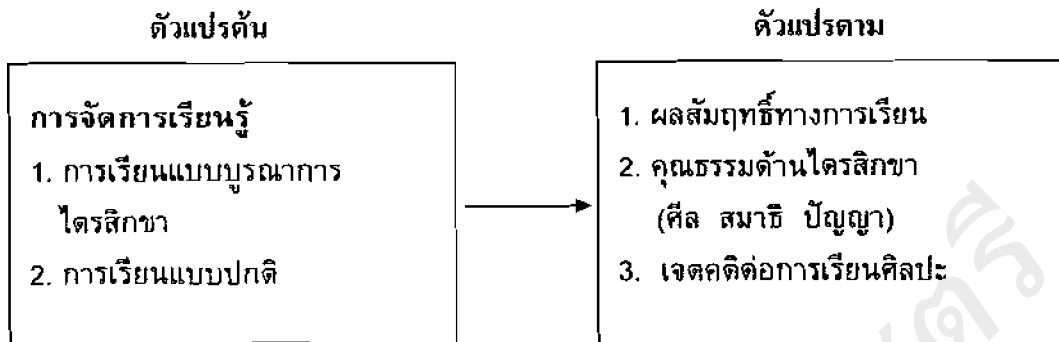
เจตคติต่อการเรียนศิลปะ หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ ความคิดเห็นทั้งในทางบวกและทางลบของนักเรียนที่มีต่อการเรียนศิลปะ ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามวัดเจตคติต่อการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนสามชุกรัตนโกการาม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภูมิหลังและการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า คุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาอันได้แก่ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นสิ่งที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงวางไว้เป็นหลักแห่งการศึกษา ถือกันว่าเป็นระบบการปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ศึกษาหลักคำสอนเรื่องไตรสิกขาแล้วนำมาเทศนาสั่งสอนพุทธบริษัท และยังได้นิพนธ์หนังสือพุทธธรรมที่แสดงสาระไตรสิกขาขึ้นเผยแพร่ด้วย จากหลักฐานในพระไตรปิฎกพบว่า การแสดงธรรมของพระองค์นั้นบ่อยครั้งที่ทรงยกชาติก่อนเป็นอดีตนิทานขึ้นมาแสดง เพื่อสอนธรรมโดยให้ตัวละครในนิทานเป็นผู้สอนและรับฟังคำสอน ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่ามีส่วนใดกระทบตน มีความเพลิดเพลินและสามารถน้อมนำธรรมนั้นๆ มาประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, หน้า 7) ในอดีตปราชญ์

ทางพระพุทธศาสนาใช้เรื่องชาดก และพุทธประวัติเขียนเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความเชื่อและเหตุผลแห่งหลักธรรมต่างๆ ให้คนทั่วไปเกิดความเข้าใจ ยอมรับ และเชื่อได้โดยง่าย การนำเอาหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม มาคิดแปลเขียนออกเป็นรูปภาพซึ่งเป็นรูปธรรม มีอุปมาแบบต่างๆ ทางจิตรกรรมเทียบความคิดทางธรรมะออกมาให้ปรากฏต้องอาศัยคุณสมบัติที่เป็นความสวยงามของรูปแบบทางจิตรกรรมเป็นสิ่งล่อเร้า ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการเขียนภาพจิตรกรรมขึ้นก็เพื่อเป็นสิ่งรับใช้ศาสนาโดยอาศัยรูปแบบของจิตรกรรมเป็นธรรมกถึก (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์, 2530, หน้า 256) ปัจจุบันการสอนจริยธรรมไม่สามารถนำมาสอนเป็นแต่ละอย่างจำเพาะเรื่องกระจัดกระจายได้ ต้องสอนจริยธรรมให้สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ คือบูรณาการเข้าในระบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งนักเรียนจะเข้าใจชัดเจนซาบซึ้งและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง (พระเทพเวที ประยุทธ์ ปยุตโต, 2533 ก, หน้า 30-34) การสอนแบบบูรณาการสามารถพัฒนาจริยธรรมวินัยค่านิยมอันพึงประสงค์ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยพัฒนาการแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การละคร นักเรียนมีอิสระในการเลือกสิ่งที่เขาต้องการ ได้ร่วมกิจกรรมและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มสังคม (รังสรรค์ นกสกุล, 2543, หน้า 41) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิเศษณ์ ชินวงศ์ (2544, หน้า 28) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการช่วยเชื่อมโยงความคิดรวบยอดที่เรียนในวิชาหนึ่ง มาช่วยให้เกิดความเข้าใจในอีกวิชาหนึ่งได้ และช่วยให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้และ สนอง อินละคร (2544, หน้า 289) กล่าวถึงการบูรณาการแบบสอดแทรกไว้ว่า การสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (infusion) ครูคนเดียววางแผนกำหนด หัวเรื่อง ปัญหา แนวคิด แล้วสอดแทรกเนื้อหาวิชาอื่นๆ เข้าไปในวิชาของตน เป็นการสอนและประเมินโดยครูคนเดียว สุนันท์ กล่อมฤทธิ์ (2547, หน้า 31-34) เสนอขั้นตอนการสอนบูรณาการของ ลาร์ดิซาเบล (Lardizabal, 1970) สรุปได้ดังนี้ 1) ขั้นนำ เป็นขั้นที่ครูสร้างความสนใจให้นักเรียน ตระหนักถึงปัญหาที่นักเรียนประสบอยู่ 2) ขั้นปฏิบัติการ เป็นขั้นที่นักเรียนวางแผนพิจารณาตั้งจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหา และตกลงใจเลือกดำเนินการหรือเก็บรวบรวมข้อมูล 3) ขั้นกิจกรรมสรุปในขั้นนี้ครูเน้นที่การบูรณาการของหน่วย นักเรียนสรุปกิจกรรม โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษา 4) ขั้นการประเมินผล เป็นกระบวนการต่อเนื่องในทุกๆ ระยะของการเรียนการสอน ไม่ได้หมายถึงการวัดผลขั้นสุดท้ายเท่านั้น จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไตรสิกขาเรื่ององค์ประกอบศิลป์ในรายวิชา ศ 43101 ศิลปะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่ององค์ประกอบศิลป์ ในรายวิชา ศ 43101 ศิลปะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนแบบบูรณาการไตรสิกขา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่ององค์ประกอบศิลป์ ในรายวิชา ศ 43101 ศิลปะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนแบบบูรณาการไตรสิกขา สูงกว่าแบบปกติ
3. คุณธรรมด้านไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนแบบบูรณาการไตรสิกขา สูงกว่าแบบปกติ
4. เจตคติต่อการเรียนศิลปะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนแบบบูรณาการไตรสิกขา สูงกว่าแบบปกติ